

Конвенція про права людей з інвалідністю

Distr.: General
4 вересня 2015 р.
**ПОПЕРЕДНЯ
НЕРЕДАГОВАНА
ВЕРСІЯ**

Оригінал: англійською
Тільки англійською і
іспанською

Комітет з прав людей з інвалідністю

Заключні зауваження стосовно первинного звіту України*

I. Вступ

1. Комітет розглянув первинний звіт України (CRPD/C/UKR/1) на своїх 208-их та 209-их зборах, що проводилися, відповідно, 19 та 20 серпня 2015 року, та прийняв на своїх зборах, проведених у 2015 році, наступні заключні зауваження.
2. Комітет вітає первинний звіт України, підготовлений у відповідності до керівництва щодо складання звітності Комітету, та дякує Державі-учасниці за надані нею письмові відповіді (CRPD/C/UKR/Q/1/Add.1) на перелік питань, підготовлений Комітетом.
3. Комітет цінує плідний діалог, що ведеться з делегацією Держави-учасниці, та вітає її намір надати пріоритет правам інвалідів у всіх її майбутніх законодавчих та інших ініціативах.

II. Позитивні аспекти

4. Комітет вітає зусилля, яких доклала Держава-учасниця до гармонізації свого законодавства з положеннями Конвенції про права людей з інвалідністю, а також політики та заходи, вжиті нею для забезпечення реалізації прав людей з інвалідністю, закріплених у Конвенції. Зокрема, він вітає:
  - (a) Зміни від 22 грудня 2011 р. та 18 червня 2014 р. до Закону «Про основи соціального захисту інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 р., включаючи жестову мову у якості офіційного засобу спілкування;
  - (b) Зміни від 18 червня 2014 р. до статті 161 Кримінального кодексу України, які вводять карну відповідальність за дискримінацію на підставі інвалідності;
  - (c) Призначення Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю у грудні 2014 р.;
  - (d) Державну цільову програму «Національний план дій з реалізації Конвенції про права людей з інвалідністю» до 2020 р.; та

* Прийняті Комітетом на його чотирнадцятій сесії (з 17 серпня по 4 вересня 2015 року).

(е) План дій «Безбар'ерна Україна» для створення безперешкодного доступу людей з інвалідністю та інших груп людей з обмеженою мобільністю до транспортної та соціальної інфраструктури на період з 2009 по 2015 рр.

III. Основні проблемні питання та рекомендації

A. Загальні принципи та зобов'язання (статті 1–4)

5. Комітет бере до уваги запит Держави-учасниці стосовно термінології на позначення осіб з інвалідністю і вважає, що використання термінології українською мовою, яка називає осіб з інвалідністю «інвалідами» або «особами з обмеженими фізичними можливостями», не відповідає Конвенції.

6. Комітет закликає Державу-учасницю прибрати посилання на «інвалідів» або «осіб з обмеженими фізичними можливостями» з усіх законодавчих та програмних документів, у тому числі з українського перекладу Конвенції, та використати термінологію, що відповідає Конвенції, провівши консультації з представницькими організаціями осіб з інвалідністю.

7. Комітеті з занепокоєнням відзначає, що медичний підхід до інвалідності все ще переважає, особливо в політках стосовно осіб з інвалідністю, внаслідок відсутності професійного навчання щодо прав осіб з інвалідністю та відсутності їх розуміння серед державних службовців та фахівців.

8. Комітет наполегливо рекомендує Державі-учасниці прийняти підхід, заснований на правах людей з інвалідністю, в усіх її законах, політиках та рішеннях. Він також спонукає Державу-учасницю займатися підготовкою та підвищенням поінформованості політиків, фахівців та суспільства в цілому стосовно прав осіб з інвалідністю на підставі Конвенції та Факультативного протоколу до неї.

B. Конкретні права (статті 5–30)

Рівність і недискримінація (ст. 5)

9. Комітет занепокоєний тим, що судами розглянуто лише декілька справ, пов'язаних з дискримінацією на підставі інвалідності, а також що за статтею 161 Кримінального кодексу не ініційовано жодного карного провадження. Комітет також занепокоєний тим, що принцип розумного пристосування не реалізується послідовно, а його незабезпечення не тягне за собою жодних санкцій. Крім того, Комітет занепокоєний тим, що випадки множинної та перехресної дискримінації не враховуються належним чином у законах та політиках Держави-учасниці.

10. Комітет закликає Державу-учасницю посилити законодавство таким чином, щоб принцип розумного пристосування поширювався на всі сфери життя, а його незабезпечення каралося законом. Державі-учасниці наполегливо рекомендується вжити всіх необхідних заходів, включаючи навчання працівників судових органів та нарощування потенціалу осіб з інвалідністю та їх організацій, сприяти використанню в них засобів правового захисту особами з інвалідністю, які стикаються з дискримінацією та нерівністю. Крім того, Державі-учасниці рекомендується закріпити на законодавчому рівні відповідні механізми та включити до своїх програм заходи,

спрямовані на попередження та захист від множинної та перехресної форм дискримінації.

Жінки з інвалідністю (ст. 6)

11. Комітет серйозно занепокоєний повідомленнями про торгівлю людьми, сексуальне насильство та експлуатацію жінок з інвалідністю в спеціальних закладах. Він також занепокоєний тим, що закони та політики Держави-учасниці, покликані заохочувати рівність жінок, не враховують ситуацію жінок з інвалідністю. Більш того, він занепокоєний відсутністю даних щодо гендерного насильства проти жінок з інвалідністю та відсутністю доступу жінок з інвалідністю до тимчасових притулків та послуг, спрямованих на допомогу жертвам домашнього насильства.

12. Комітет рекомендує Державі-учасниці вжити всіх необхідних заходів для проведення негайного й ефективного розслідування всіх повідомлень про торгівлю людьми, сексуальне насильство та експлуатацію жінок та дівчат з інвалідністю в спеціальних закладах, притягнення до відповідальності та належного покарання злочинців, а також вжити заходів для надання засобів захисту жертвам таких злочинів. Комітет також рекомендує Державі-учасниці забезпечити врахування ситуації жінок та дівчат з інвалідністю в усіх її політиках та законодавстві про гендерну рівність та боротьбу з гендерним насильством. Крім того, Комітет наполегливо рекомендує Державі-учасниці переглянути свої нормативні стандарти для надання доступу всім жінкам та дівчатам з інвалідністю, в тому числі фізичного доступу, до притулків та послуг, спрямованих на допомогу жертвам домашнього насильства.

Діти з інвалідністю (ст. 7)

13. Комітет глибоко занепокоєний повідомленнями про залишення дітей з інвалідністю в конфліктних районах на Сході України та розповсюджену по всій країні інституціоналізацію дітей з інвалідністю. Він особливо занепокоєний повідомленнями про сексуальне насильство над дітьми з інвалідністю та їх експлуатацію в інтернатах, а також їх незаконне переправлення закордон. Він також занепокоєний поганими умовами в закладах по догляду за такими дітьми, у тому числі відсутністю програм реабілітації та відсутністю умов для приватного життя, і особливо стривожений повідомленнями про випадки смерті дітей з інвалідністю в спеціальних закладах внаслідок захворювань, пов'язаних з недоїданням.

14. Комітет закликає Державу-учасницю забезпечити безпеку всіх хлопчиків та дівчаток з інвалідністю в конфліктних районах усіма можливими засобами, а особливо, щоб мешканці спеціальних закладів були серед пріоритетних груп, які мають евакуюватися в надзвичайних ситуаціях. Комітет також спонукає Державу-учасницю вжити негайних заходів для розслідування повідомлень про сексуальне насильство, експлуатацію та торгівлю хлопчиками та дівчатками в спеціальних закладах, а також притягати до відповідальності та карати винних. Більш того, він рекомендує активізувати зусилля з деінституціоналізації та, протягом проміжного періоду, забезпечити хлопчиків та дівчаток з інвалідністю, що утримуються в спеціальних закладах, належними умовами для життя, включаючи якісне харчування та можливість приватного життя.

Просвітньо-виховна робота (ст. 8)

15. Комітеті з занепокоєнням відзначає відсутність заходів з підвищення обізнаності щодо прав людей з інвалідністю, як передбачено в Конвенції. Комітет особливо занепокоєний тим, що державні службовці, фахівці, які працюють з та для осіб з інвалідністю, суспільство в цілому та самі особи з інвалідністю залишаються необізнаними щодо їх прав.

16. Комітет спонукає Державу-учасницю активізувати зусилля з підвищення обізнаності суспільства з правами людей з інвалідності шляхом проведення громадських кампаній, включення Конвенції до шкільних навчальних програмі професійної підготовки державних службовців та всіх відповідних фахівців.

Доступність (ст. 9)

17. Комітет занепокоєний відсутністю моніторингу реалізації програми «Безбар'єрна Україна» від 2009 р. державою і приватними особами. Він також занепокоєний тим, що відповідно до Закону «Про регулювання містобудівної діяльності» від 2011 р. забудовникам більше не потрібно отримувати експертні висновки стосовно доступності будівель. Більш того, Комітет занепокоєний тим, що більшість державних установ, у тому числі заклади охорони здоров'я, освітні заклади та служби зв'язку, залишаються недоступними для людей з інвалідністю, в тому числі для дітей.

18. Комітет рекомендує Державі-учасниці ефективно здійснювати свій план «Україна без кордонів» та вести моніторинг впровадження стандартів доступності шляхом:

- (а) чіткого визначення органів з повноваженням здійснювати моніторинг їх впровадження на всіх рівнях;
- (б) створення потенціалу та постійного навчання відповідальних за моніторинг;
- (в) залучення організацій осіб з інвалідністю до впровадження та моніторингу; та
- (г) накладання ефективних санкцій на тих, хто не застосовує стандарти доступності.

19. Комітет закликає Державу-учасницю забезпечити доступ до приміщень, відкритих для громадськості, особам з інвалідністю, в тому числі дітям та особливо глухим особам, сліпим особам та особам з розумовою інвалідністю, шляхом забезпечення перекладу на жестову мову, оформлення вказівників абеткою Брайля, альтернативної та додаткової комунікації та всіх інших доступних засобів, режимів і форматів комунікації, таких як піктограми. Під час здійснення таких заходів Комітет рекомендує звертатися до його Загального коментаря № 2 (2014) стосовно доступності.

Право на життя (ст. 10)

20. Комітет занепокоєний повідомленнями про те, що діти з інвалідністю із спеціальних закладів піддаються високому ризику стати мішенню організованих злочинних груп у торгівлі органами.

21. Комітет спонукає Державу-учасницю вжити термінових заходів для захисту дітей з інвалідністю, які залишаються розміщеними в інтернатах, і здійснити кроки для усунення будь-яких ризиків, пов'язаних з торгівлею органами, стосовно дітей з

інвалідністю. Комітет також рекомендує здійснювати систематичний моніторинг спеціальних закладів для дітей з інвалідністю.

Ситуації ризику та надзвичайні гуманітарні ситуації (ст.11)

22. Комітет занепокоєний повідомленнями проте, що особи з інвалідністю були залишені та не могли бути евакуйованими під час конфлікту на сході країни. Він особливо занепокоєний повідомленнями про відсутність системи попередження для нечуючих та незрячих, і про те, що особи з множинними формами інвалідності не могли користуватися бомбосховищами. Комітет також занепокоєний відсутністю точних даних про переміщення, жертви і постраждалих серед осіб з інвалідністю під час конфлікту. Більш того, Комітет відзначає тривожні повідомлення про те, що гуманітарна допомога, у тому числі допомога, яка надається міжнародними донорами, не є доступною для осіб з інвалідністю, що сприяє їх виключенню із зусиль з надання допомоги.

23. Комітет наполягає на тому, щоб Держава-учасниця, в тому числі на місцевому рівні, здійснила всі необхідні кроки для сприяння захисту, у тому числі евакуації, осіб з інвалідністю, які наразі залишаються в конфліктних районах країни, та забезпечила доступ і включення всіх осіб з інвалідністю до механізмів реагування на надзвичайні ситуації та планів евакуації. Зокрема, він закликає Державу-учасницю зробити пріоритетними осіб з інвалідністю в своїх планах евакуації, у тому числі шляхом навчання залученого персоналу. Крім того, Комітет рекомендує зробити інвалідність основним напрямком в усіх каналах гуманітарної допомоги та залучити організації осіб з інвалідністю до визначення пріоритетів у розподілі допомоги.

24. Комітет занепокоєний тим, що відсутність систематичного процесу реєстрації для внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю перешкоджає їх доступу до соціального захисту, послуг, що надаються у надзвичайних ситуаціях, та гуманітарної допомоги, у тому числі до притулків, медицини, пільг, пенсій, необхідних для підтримання достатнього рівня життя.

25. Комітет спонукає Державу-учасницю здійснити всі необхідні заходи для систематичної реєстрації внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю та забезпечити належні умови для життя.

Рівність перед законом (ст. 12)

26. Комітет занепокоєний тим, що особи, яких було позбавлено правоздатності за рішенням суду, втрачають всі свої права, у тому числі право оскаржити свій статус в суді, і що законодавство Держави-учасниці не передбачає для таких осіб механізму підтриманого прийняття рішень.

27. Комітет закликає Державу-учасницю замінити своє законодавство про опіку та піклування механізмами підтриманого прийняття рішень та ліквідувати будь-яке позбавлення правоздатності, як повне, так і часткове, стосовно всіх осіб з інвалідністю. Крім того, Комітет рекомендує Державі-учасниці повністю гармонізувати свої положення із статтею 12 Конвенції, як це передбачено в Загальному коментарі № 1 Комітету та визнати повну правоздатність усіх осіб з усіма типами інвалідності.

Просвітно-виховна робота (ст. 8)

15. Комітеті з занепокоєнням відзначає відсутність заходів з підвищення обізнаності щодо прав людей з інвалідністю, як передбачено в Конвенції. Комітет особливо занепокоєний тим, що державні службовці, фахівці, які працюють з та для осіб з інвалідністю, суспільство в цілому та самі особи з інвалідністю залишаються необізнаними щодо їх прав.

16. Комітет спонукає Державу-учасницю активізувати зусилля з підвищення обізнаності суспільства з правами людей з інвалідності шляхом проведення громадських кампаній, включення Конвенції до шкільних навчальних програмі професійної підготовки державних службовців та всіх відповідних фахівців.

Доступність (ст. 9)

17. Комітет занепокоєний відсутністю моніторингу реалізації програми «Безбар'єрна Україна» від 2009 р. державою і приватними особами. Він також занепокоєний тим, що відповідно до Закону «Про регулювання містобудівної діяльності» від 2011 р. забудовникам більше не потрібно отримувати експертні висновки стосовно доступності будівель. Більш того, Комітет занепокоєний тим, що більшість державних установ, у тому числі заклади охорони здоров'я, освітні заклади та служби зв'язку, залишаються недоступними для людей з інвалідністю, в тому числі для дітей.

18. Комітет рекомендує Державі-учасниці ефективно здійснювати свій план «Україна без кордонів» та вести моніторинг впровадження стандартів доступності шляхом:

- (а) чіткого визначення органів з повноваженням здійснювати моніторинг їх впровадження на всіх рівнях;
- (б) створення потенціалу та постійного навчання відповідальних за моніторинг;
- (в) залучення організацій осіб з інвалідністю до впровадження та моніторингу; та
- (г) накладання ефективних санкцій на тих, хто не застосовує стандарти доступності.

19. Комітет закликає Державу-учасницю забезпечити доступ до приміщень, відкритих для громадськості, особам з інвалідністю, в тому числі дітям та особливо глухим особам, сліпим особам та особам з розумовою інвалідністю, шляхом забезпечення перекладу на жестову мову, оформлення вказівників абеткою Брайля, альтернативної та додаткової комунікації та всіх інших доступних засобів, режимів і форматів комунікації, таких як піктограми. Під час здійснення таких заходів Комітет рекомендує звертатися до його Загального коментаря № 2 (2014) стосовно доступності.

Право на життя (ст. 10)

20. Комітет занепокоєний повідомленнями про те, що діти з інвалідністю із спеціальних закладів піддаються високому ризику стати мішенню організованих злочинних груп у торгівлі органами.

21. Комітет спонукає Державу-учасницю вжити термінових заходів для захисту дітей з інвалідністю, які залишаються розміщеними в інтернатах, і здійснити кроки для усунення будь-яких ризиків, пов'язаних з торгівлею органами, стосовно дітей з

інвалідністю. Комітет також рекомендує здійснювати систематичний моніторинг спеціальних закладів для дітей з інвалідністю.

Ситуації ризику та надзвичайні гуманітарні ситуації (ст.11)

22. Комітет занепокоєний повідомленнями проте, що особи з інвалідністю були залишені та не могли бути евакуйованими під час конфлікту на сході країни. Він особливо занепокоєний повідомленнями про відсутність системи попередження для нечуючих та незрячих, і про те, що особи з множинними формами інвалідності не могли користуватися бомбосховищами. Комітет також занепокоєний відсутністю точних даних про переміщення, жертви і постраждалих серед осіб з інвалідністю під час конфлікту. Більш того, Комітет відзначає тривожні повідомлення про те, що гуманітарна допомога, у тому числі допомога, яка надається міжнародними донорами, не є доступною для осіб з інвалідністю, що сприяє їх виключенню із зусиль з надання допомоги.

23. Комітет наполягає на тому, щоб Держава-учасниця, в тому числі на місцевому рівні, здійснила всі необхідні кроки для сприяння захисту, у тому числі евакуації, осіб з інвалідністю, які наразі залишаються в конфліктних районах країни, та забезпечила доступ і включення всіх осіб з інвалідністю до механізмів реагування на надзвичайні ситуації та планів евакуації. Зокрема, він закликає Державу-учасницю зробити пріоритетними осіб з інвалідністю в своїх планах евакуації, у тому числі шляхом навчання залученого персоналу. Крім того, Комітет рекомендує зробити інвалідність основним напрямком в усіх каналах гуманітарної допомоги та залучити організації осіб з інвалідністю до визначення пріоритетів у розподілі допомоги.

24. Комітет занепокоєний тим, що відсутність систематичного процесу реєстрації для внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю перешкоджає їх доступу до соціального захисту, послуг, що надаються у надзвичайних ситуаціях, та гуманітарної допомоги, у тому числі до притулків, медицини, пільг, пенсій, необхідних для підтримання достатнього рівня життя.

25. Комітет спонукає Державу-учасницю здійснити всі необхідні заходи для систематичної реєстрації внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю та забезпечити належні умови для життя.

Рівність перед законом (ст. 12)

26. Комітет занепокоєний тим, що особи, яких було позбавлено правоздатності за рішенням суду, втрачають всі свої права, у тому числі право оскаржити свій статус в суді, і що законодавство Держави-учасниці не передбачає для таких осіб механізму підтриманого прийняття рішень.

27. Комітет закликає Державу-учасницю замінити своє законодавство про опіку та піклування механізмами підтриманого прийняття рішень та ліквідувати будь-яке позбавлення правоздатності, як повне, так і часткове, стосовно всіх осіб з інвалідністю. Крім того, Комітет рекомендує Державі-учасниці повністю гармонізувати свої положення із статтею 12 Конвенції, як це передбачено в Загальному коментарі № 1 Комітету та визнати повну правоздатність усіх осіб з усіма типами інвалідності.

Доступ до правосуддя (ст. 13)

28. Комітет із занепокоєнням відзначає, що більшість будівель судів у країні залишаються недоступними для осіб з фізичними порушеннями. Він також занепокоєний тим, що особи, які працюють в сфері здійснення правосуддя, не мають підготовки з прав осіб з інвалідністю, в тому числі щодо розумного пристосування та процесуальної доступності. Комітет висловлює жаль з приводу відсутності інформації про наявність правової допомоги, перекладу на жестову мову та інших заходів забезпечення доступу осіб з розумовими та психосоціальними порушеннями до судових та адміністративних проваджень.

29. Комітет спонукає Державу-учасницю забезпечити рівноправний доступ до судових та адміністративних проваджень усім особам з інвалідністю, в тому числі доступ до будівель суду особам з фізичними порушеннями, та до документів в доступних форматах. Крім того, він рекомендує здійснювати навчання суддів, працівників, співробітників пенітенціарної служби та іншого персоналу в системі правосуддя щодо прав, закріплених в Конвенції про права людей з інвалідністю.

Свобода та особиста недоторканість (ст. 14)

30. Комітет із занепокоєнням відзначає, що закон Держави-учасниці «Про психіатричну допомогу» передбачає інституціоналізацію та лікування осіб без їх згоди на підставі їх порушень. Більш того, Комітет занепокоєний тим, що не зважаючи на покращення в Кримінальному кодексі Держави-учасниці від квітня 2014 року, проблеми у відношенні доступу до засобів гігієни, медичних установ та технічних засобів для осіб з інвалідністю в пенітенціарних закладах все ще не вирішені.

31. Комітет спонукає Державу-учасницю скасувати закони, що передбачають позбавлення волі на підставі інвалідності. Комітет також рекомендує Державі-учасниці вжити заходів для впровадження свого законодавства, що передбачає розумне пристосування в місцях позбавлення волі, аби не погіршувати умови утримання ув'язнених на підставі їх інвалідності.

Свобода від тортур або жорстокого, нелюдського або принижуючого гідність поводження або покарання, експлуатації, насилля та наруги (ст. 15 та 16)

32. Комітет занепокоєний різноманітними формами зловживань, у тому числі тими, які можуть становити жорстоке, нелюдське або принижуюче гідність поводження з особами з інвалідністю, зокрема щодо хлопчиків та дівчаток в умовах інституціоналізації.

33. Комітет рекомендує Державі-учасниці оцінити вплив та ефективність її програм підготовки з попередження та абсолютної заборони катувань та жорстокого поводження відповідно до заключних зауважень Комітету проти Тортур (CAT/C/UKR/CO/6-PARA 18 (e)). Ці програми підготовки повинні включати, в чіткій формі, запобігання жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню з особами з інвалідністю.

Захист особистої цілісності (ст. 17)

34. Комітеті з занепокоєнням відзначає, що згідно із статтею 281 Цивільного кодексу опікун особи, визнаної неправоздатною, уповноважений надавати згоду на стерилізацію такої особи, піддаючи, таким чином, таку особу примусовій стерилізації без її добровільної та інформованої згоди.

35. Комітет наполягає на ліквідації Державою-учасницею практики стерилізації без добровільної та інформованої згоди особи з інвалідністю та, відповідно, скасуванні статті 281 Цивільного кодексу. Комітет також закликає Державу-учасницю надати засоби правового захисту жертвам примусової стерилізації.

Самостійний спосіб життя й залучення до місцевої спільноти (ст. 19)

36. Комітет із занепокоєнням відзначає, що Державою-учасницею продовжує практикувати інституціоналізацію осіб з інвалідністю та надає дуже обмежену підтримку, особливо особам з розумовими та психосоціальними порушеннями, для їх самостійного життя у відповідних громадах.

37. Комітет спонукає Державу-учасницю вжити заходів для деінституціоналізації та виділити достатні ресурси на розвиток служб підтримки в місцевих громадах, які дозволили б усім особам з інвалідністю вільно обирати, з ким, де та в яких житлових умовах вони житимуть.

Свобода висловлення думки та переконань і доступ до інформації (ст. 21)

38. Комітет із занепокоєнням відзначає відсутність доступних послуг державного мовлення, а також обмежену кількість сурдоперекладачів для користувачів державних послуг.

39. Комітет закликає Державу-учасницю виділити достатні фінансові ресурси для навчання та найму сурдоперекладачів в сфері державних послуг та забезпечити достатній обсяг послуг державного мовлення, доступних для осіб з порушеннями слуху.

40. Комітет занепокоєний значним зменшенням урядової підтримки публікацій абеткою Брайля та аудіо-публікацій, а також відсутністю аудіо-опису та субтитрів до відео-контенту українською мовою.

41. Комітет закликає Державу-учасницю вжити заходів з інвестування у публікації абеткою Брайля та аудіо-публікації, а також забезпечити наявність аудіо-опису та субтитрів українською мовою до відео-контенту.

Повага до дому та сім'ї (ст. 23)

42. Комітет занепокоєний повідомленнями про тиск на сім'ї з боку державних службовців та спеціалістів, які наполягають на розміщенні їх дітей з інвалідністю в інтернатах та відмовляють особам з інвалідністю у праві на сімейне життя.

43. Комітет рекомендує Державі-учасниці вжити заходів для забезпечення необхідної підтримки сім'ям з дітьми з інвалідністю, або гарантувати право дітей з інвалідністю зростати в сімейному оточенні та право мати сімейне життя.

Освіта (ст. 24)

44. Комітеті з занепокоєнням відзначає, що спеціальні сегреговані школи як і раніше залишаються переважаючою формою освіти для дітей з інвалідністю. Він висловлює жаль з приводу того, що Державою-учасницею не внесли принципи універсального дизайну та розумного пристосування до своєї законодавчої бази з питань освіти, а також з приводу відсутності таких заходів, як підготовка вчителів та інших фахівців, архітектурного доступу до шкільних приміщень та інших механізмів підтримки для розвитку якісної інклюзивної освіти.

45. Комітет рекомендує Державі-учасниці запровадити право на інклюзивну освіту, у тому числі закріпити принципи універсального дизайну та розумного пристосування на рівні законодавства. Комітет закликає Державу-учасницю активізувати свої зусилля та виділити достатні фінансові й людські ресурси на підготовку всіх вчителів, доступність шкільного середовища та освітніх установ, матеріали та програми, у тому числі інформацію та повідомлення, а також надання індивідуальної підтримки.

Здоров'я (ст. 25)

46. Комітет занепокоєний повідомленнями про те, що особи з інвалідністю стикаються з труднощами доступу до медичної допомоги, зокрема в доступі до лікарських засобів та послуг з реабілітації, і що особи з інвалідністю в сільській місцевості мають обмежений доступ до медичних установ. Крім того, Комітет занепокоєний тим, що жінки та дівчата з інвалідністю мають обмежений доступ до інформації про статеве та репродуктивне здоров'я і планування сім'ї.

47. Комітет закликає Державу-учасницю забезпечити усім особам з інвалідністю доступ до своєчасних і якісних медичних послуг, як в сільській місцевості, так і в містах, включаючи надання доступу до лікарських засобів та послуг з реабілітації та надання інформації та послуг стосовно статевого та репродуктивного здоров'я і планування сім'ї, особливо для жінок і дівчаток з інвалідністю.

Абілітація та реабілітація (ст. 26)

48. Комітет занепокоєний відсутністю в Державі-учасниці послуг та програм з абілітації та реабілітації, заснованих на правах осіб з інвалідністю, з метою сприяння їх фізичному, психічному та соціальному розвитку.

49. Комітет спонукає Державу-учасницю створити доступні комплексні послуги та програми абілітації та реабілітації, такі як раннє втручання, забезпечивши комплексну, міждисциплінарну та індивідуальну підтримку особам з інвалідністю та їх сім'ям.

Праця та зайнятість (ст. 27)

50. Комітет занепокоєний тим, що вимога квоти працевлаштування не виконується належним чином, і що більшість осіб з інвалідністю залишаються безробітними. Крім того, Комітет занепокоєний відсутністю можливостей для працевлаштування осіб з розумовою та психосоціальною інвалідністю та відсутністю політик або програм підтриманого працевлаштування на відкритому ринку праці.

51. Комітет закликає Державу-учасницю забезпечити ефективну реалізацію конструктивних заходів та посилити стимулювання бізнесу та державного сектору до такого працевлаштування. Комітет також рекомендує Державі-учасниці вжити заходів для передбачення підтриманого працевлаштування осіб з розумовою та психосоціальною інвалідністю на відкритому ринку праці.

Достатній рівень життя та соціальний захист (ст. 28)

52. Відзначаючи труднощі, з якими стикається Державу-учасницю внаслідок конфлікту, що триває, Комітет, тим не менш, занепокоєний тим, що пенсії по інвалідності є надзвичайно

низькими і не достатніми для задоволення основних потреб людини, в тому числі харчування, медичних та соціальних потреб.

53. Комітет закликає Державу-учасницю переглянути свої бюджетні асигнування та підвищити пенсії по інвалідності для того, щоб забезпечити особам з інвалідністю достатній життєвий рівень. Комітет також рекомендує Державі-учасниці подбати про те, щоб ресурси для осіб з інвалідністю не зазнавали негативного впливу інфляції, скорочень бюджету або будь-яких форм кризи.

Участь у політичному та суспільному житті (ст. 29)

54. Комітет занепокоєний тим, що законодавство Держави-учасниці не дозволяє громадянам з інвалідністю, чия правоздатність обмежено, повною мірою здійснювати своє право голосу. Комітет також занепокоєний тим, що виборчі матеріали не надаються в форматах, доступних для людей з вадами зору та глухих.

55. Комітет рекомендує Державі-учасниці внести зміни до відповідних законів, аби особи з інвалідністю могли здійснювати своє право обирати і бути обраними незалежно від опіки чи інших режимів. Він також рекомендує Державі-учасниці забезпечити, шляхом законодавчих та інших заходів, доступність бюлетенів і виборчих матеріалів та виборчих дільниць.

Участь у культурному житті, проведення дозвілля та відпочинку та заняття спортом (ст. 30)

56. Комітет занепокоєний тим, що Держава-учасниця не ратифікувала Марракеський договір про полегшення доступу до опублікованих творів незрячим, слабозорим та особам, які позбавлені можливості сприйняття друку.

57. Комітет закликає Державу-учасницю вжити всіх належних заходів для якнайшвидшої ратифікації та виконання Марракеського договору.

С. Особливі зобов'язання

Статистика та збирання даних (ст. 31)

58. Комітет із занепокоєнням відзначає відсутність статистичної інформації про ситуацію осіб з інвалідністю в Державі-члені, зокрема за групами порушень, та відсутність даних з розбивкою за інвалідністю по всім секторам, що перешкоджає розробці ефективної політики.

59. Комітет рекомендує Державі-учасниці провести реформу системи збирання даних та збирати дані про ситуацію осіб з інвалідністю, з розбивкою за віком та статтю, зокрема осіб з інвалідністю з маргіналізованих спільнот, по всім секторам, включаючи охорону здоров'я, освіту, працевлаштування, участь у політичному житті, доступ до правосуддя, соціальний захист, насильство, міграцію та внутрішнє переміщення.

Національне впровадження та моніторинг (ст. 33)

60. Комітеті з занепокоєнням відзначає відсутність незалежного механізму здійснення моніторингу впровадження прав осіб з інвалідністю. Комітет також занепокоєний тим, що консультації з громадськими організаціями, які працюють над правами осіб з інвалідністю, не є систематичним та часто мають формальний характер.

61. Комітет рекомендує Державі-учасниці створити незалежний орган, якому має бути доручено здійснення незалежного національного моніторингового механізму відповідно до статті 33, пункту 2 Конвенції та у відповідності згідно з принципами щодо статусу національних установ із заохочення та захисту прав людини (Паризькі принципи), із виділенням відповідних фінансових та людських ресурсів. Комітет також рекомендує Державі-учасниці забезпечити *юридичну* участь організацій осіб з інвалідністю та інших організацій громадянського суспільства, які працюють над правами осіб з інвалідністю, у всіх законодавчих, фінансових та політичних рішеннях, які можуть мати вплив на людей з інвалідністю.

Наступні заходи і поширення

62. Комітет просить Державу-учасницю, протягом 12 місяців та у відповідності до статті 35, пункту 2 Конвенції, надати інформацію про заходи, вжиті з метою впровадження рекомендацій Комітету, викладених в пункті (13 і 22) вище. Комітет запрошує Державу-учасницю виконати рекомендації Комітету, що містяться в цих заключних положеннях. Він рекомендує Державі-учасниці передати заключні зауваження для розгляду та прийняття членам Уряду та Парламенту, посадовим особам у відповідних міністерствах, місцевим державним органам та членам відповідних професійних груп, таких як фахівці в освітній, медичній та юридичній сферах, а також засобам інформації, що використовують сучасні соціальні комунікативні стратегії.

63. Комітет наполегливо рекомендує Державі-учасниці залучити організації громадянського суспільства, зокрема організації осіб з інвалідністю, до підготовки її періодичного звіту.

64. Комітет запрошує Державу-учасницю поширити ці заключні зауваження, у тому числі довести їх до відома неурядових організацій та представницьких організацій інвалідів, а також самих осіб з інвалідністю та членів їх сімей, державною мовою та мовами національних меншин, включаючи жестову мову, та в доступних форматах, а також опублікувати їх на урядовому веб-сайті з прав людини.

Наступний звіт

65. Комітет просить Державу-учасницю подати свої об'єднані другий і третій періодичні звіти не пізніше ніж 4 березня 2020 року та включити до них інформацію про впровадження зазначених заключних зауважень. Комітет запрошує Державу-учасницю розглянути питання про подання зазначених вище звітів за спрощеною звітною процедурою Комітету, відповідно до якої Комітет готує перелік питань принаймні за один рік до термінів подання, встановлених для звіту / об'єднаних звітів Держави-учасниці. Відповіді Держави-учасниці на такий перелік питань становлять її звіт.